

نظام نخبه داری و نخبه داری نظامی

محمد علی زلفی گل^۱

چکیده

هر جامعه ای برای حرکت در مسیر توسعه و پیشرفت نیازمند عوامل و شرایط مختلفی است که بدون شک یکی از مهم ترین و اساسی ترین این عوامل نیروی انسانی متخصص است. در هر کشوری سالانه مبالغ زیادی به سرمایه گذاری جهت آموزش نیروی انسانی اختصاص داده می شود که با عدم حمایت و به کارگیری نیروهای متخصص و نخبه، بازدهی و کارایی این سرمایه گذاری ها به شدت تنزل پیدا می کند و در مواردی نیز که غلبه عوامل فرصت آفرین و پرجاذبه بر عوامل فرصت کش و پدافعه صورت می پذیرد، پدیده مهاجرت نخبگان اجتناب ناپذیر می گردد.

در دنیای پیچیده کنونی که شاهد رقابت های بسیار فشرده جوامع مختلف برای دستیابی به جدیدترین و مدرن ترین فناوری ها و منابع قدرت هستیم، افراد تیزهوش و خلاق و صاحبان اندیشه نو و تفکر به مثابه گران بهاترین سرمایه ها، از جایگاه بسیار والا و ارزشمندی برخوردار هستند. هر جامعه ای که افراد تیزهوش و خلاق در اختیار داشته باشد به احتمال زیاد در فرایند توسعه از کشورهای دیگر گامی جلوتر است. این مقاله به مناسبت گرامی داشت نخبگان نظامی به اهمیت نظام نخبه داری و نخبه داری نظامی می پردازد تا مجموعه نیروهای مسلح در حفاظت و پشتیبانی این رویکرد همت گمارند.

کلید واژه ها : نخبه داری، نخبه، مهاجرت زن ها، استقرار مغزها، تفکر بسیجی.

مقدمه

افراد نخبه به افراد استثنایی جامعه با ویژگی های منحصر به فرد اتلاق می شود که از قابلیت و توانایی استثنایی جهت یادگیری برخوردار هستند. در واقع فرد نخبه به دلیل برخورداری از توانمندی های برجسته، قابلیت عملکرد در سطوح بالاتر را دار است. [Talented-2002-p4] به طور اخص نخبه کسی است که اثرگذاری وی در تولید و گردش علم، هنر فناوری، فرهنگ سازی و مدیریت کشور محسوس می باشد و هوش، خلاقیت، کارآفرینی و نبوغ فکری وی در راستای تولید و گسترش دانش و همچنین نوآوری موجب سرعت بخشیدن رشد و توسعه علمی و اعتلای جامعه انسانی گردد. در کنار افراد نخبه، افرادی هم هستند که استعداد برتر نامیده می شوند که برخی از ویژگی های افراد نخبه را دارند، اما بالفعل نخبه تلقی نمی شوند. از نظر تعریف، استعداد برتر به فردی اتلاق می شود که به صورت بالقوه نخبه بوده ولی هنوز زمینه های لازم برای شناسایی کامل یا بروز استعدادهای ویژه او فراهم نشده است. [۳]

بیان مساله

با اندکی تأمل در راه های یافتن نخبگان کشور، می توان اطمینان یافت که روش های جامع، کامل و فراگیری برای معرفی تیزهوشان کشور موجود نیست. اگر افراد تیزهوش به دلایل مختلف فرصت و امکان شرکت در المپیادهای علمی یا جشنواره خوارزمی را پیدا نکنند، بدیهی است که شناخته نخواهند شد. از نظر کمی در وضعیت کنونی تنها حدود ده درصد تیزهوشان کشور شناسایی شده اند.

به علاوه به تجربه و تحقیق ثابت شده که نخبگان در طول زندگی خود همواره در حال درخشش و پرتو افشانی نبوده و در برخی از مواقع افول یا رکود نیز داشته اند، یا دوره رشد و شکوفایی نوابغ یکسان و همزمان نبوده است. پس با برگزاری امتحانات یکنواخت و سالیانه نمی توان به وجود آنان پی برد. در آزمون المپیاد علمی کشوری از شش هزار شرکت کننده برگزیده، تنها سیصد نفر به مرحله بعد راه می یابند آنچه که مهم است و باید مورد توجه جدی واقع شود، دانش آموزانی هستند که به مرحله آزمون نرسیده اند. کسانی که با توجه به رقابت نزدیک بین آنان، از نظر هوش و ذکاوت و حافظه و نمره و رتبه اختلاف چندانی با رتبه های بالاتر از خود ندارند و به دلیل ظرفیت

کم و محدود «باشگاه دانش پژوهان جوان» یا نبود مراکز علمی آموزشی دیگر، نمی توانند استعدادها و ظرفیت ها و توانایی های علمی خود را بروز دهند و معرفی نمایند. [آراسته، تهران-۱۳۸۴] نکته مهم دیگر، ضرورت نیاز سنجی و نیازآفرینی برای نخبگان بالقوه و بالفعل کنونی و آینده از طریق پژوهش و برنامه ریزی حاصل از آن می باشد.

پدیده فرار مغزها و یا مهاجرت نخبگان، نتیجه سهل انگاری و تسامح در شناسایی و رسیدگی به خواسته های افراد نخبه و همچنین عدم تأمین و تغذیه به موقع نیازهای فکری، علمی، آموزشی و اجتماعی است که زمینه را برای ترک سرزمین و پناه بردن به جانب کشورهایی که با آغوش باز پذیرای افراد نخبه هستند فراهم می کند.

مهاجرت مغزها از جمله مسائل کهنه همیشه تازه می باشد. در متون مختلف این واژه به صورت های مختلف از جمله مهاجرت صلاحیت ها، ربودن استعدادها و مهاجرت متخصصان آمده است. نگارنده فراتر از مهاجرت مغزها بلکه به مهاجرت ژنها تأکید دارد و بر این باور است که خروج ژنوم های هوشمند از کشور باعث ایجاد تراکم ژنی در کشورهای دیگر و تنزل و خلأ ژن های هوشمند در کشور می گردد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

شاید بر عموم مردم ایران این مسأله روشن شده است که مفاد اهداف کلی نظام جمهوری اسلامی ایران آن است که با اجرای برنامه چهارم توسعه و رسیدن به اهداف چشم انداز بیست ساله، بتواند جامعه ای مبتنی بر دانایی و کشوری توسعه یافته ایجاد کند. در این میان بیش از هر چیز به پرورش سرمایه های فکری توانا نیاز دارد، نیروهایی که بتوانند در سطح منطقه و جهان ضمن رقابت علمی یک فرهنگ غنی علمی باشند. این نیروها به اخص کلام، نخبگان جامعه ای هستند که برای تربیت و پرورش آنها جامعه، متحمل هزینه های مالی و زمانی زیادی شده است.

امروزه بحث نخبه و نخبه پروری به جهت تولید علم و ثروت و رسیدن به آرمان نهضت تولید علم و اهداف چشم انداز، بیش از هر موضوعی در نظام آموزشی کشور مورد تأکید است، تأکیدات مکرر و رهنمودهای روشنگر مقام معظم رهبری در دیدار با برگزیدگان المپیادها و کنکور سراسری و جشنواره های علمی و همچنین پی گیری ها و تأکیدات رئیس جمهور و در پی آن تأسیس بنیاد ملی نخبگان کشور، گویای اهمیت

مسأله نخبه و نخبه پروری و رسیدن به آمال و اهداف تعیین شده می باشد. [فرورنده، ۱۳۷۰-۲۵]

نخبگان، متفکران خلاق و نوآوری هستند که قادر به در نظر گرفتن رویکردهای گوناگون در حل مسأله و عملی ساختن راه حل های غیر معمول و نوآورانه جهت حل مسائل می باشند. [زلفی گل، ۱۳۸۳، ۲۶-۲۴]

تمامی نیروهای انسانی ذکور در جمهوری اسلامی ایران بر اساس قانون باید دو سال از عمر خود را صرف گذراندن دوره خدمت مقدس سربازی نمایند.

از میان این نیروها، طیف وسیعی را، متخصصان، نخبگان و تحصیلکردهها تشکیل می دهند که می باید از توان و پشتوانه علمی آنان در جایگاه های نظامی، انتظامی و امنیتی استفاده نمود، البته در قبال این سودمندی نیز باید امتیاز و خدماتی به آنان ارائه داد. ایجاد انگیزه باعث می شود که نه تنها در دوران سربازی بلکه پس از آن نیز نخبگان در مراکز نظامی جذب شوند و این کار باعث می شود تا بخش های دفاع از کیان و امنیت کشور بیش از پیش دانش محور گردد. درایت ریاست ستاد کل نیروهای مسلح در خصوص انجام پروژه تحقیقاتی به جای گذراندن خدمت سربازی، ابتکاری جالب در راستای نخبه پروری و به کارگیری مغزها در پیکره ساختارهای نظامی است.

بسیاری از جوانان پس از بیست سال تحصیل نمی خواهند دو سال از عمر خود را در موقعیتی سپری کنند که کمترین فایده اقتصادی، اجتماعی و پیشرفت علمی ... را برای کشور خود داشته باشند. البته واضح است که چنین عقیده ای هرگز به معنای بی رغبتی و بی توجهی به وطن نیست زیرا غالباً نخبگان نمی توانند بپذیرند که خدمت به جامعه فقط یک راه دارد و تمایل دارند که در راستای رشته تخصصی خودشان به جامعه خدمت کنند. در سال ۱۳۸۴ طرحی را در خصوص مسأله سربازی نخبگان به ستاد کل نیروهای مسلح ارائه نموده اند که به لحاظ اهمیت موضوع مجدداً بر آن صحنه می گذارند.

پیشنهاد طرح معافیت استعدادهای درخشان (نخبگان بالقوه)

حداکثر تا ۴٪ از پذیرفته شدگان ذکور هر رشته از کنکور های سراسری دانشگاه های دولتی در مقاطع مختلف مشروط بر این که رتبه ایشان جزو ۴ اول گروه آزمایشی مربوط باشد، در قبال سپردن تعهداتی به شرح ذیل از خدمت

سربازی معاف گردند و کارت معافیت از خدمت پس از انجام تعهدات برای ایشان صادر گردد.

داوطلبان استفاده کننده از معافیت که رتبه های ایشان جزو ۱ اول کنکور هر رشته می باشد، متعهد گردند پنج سال پس از اتمام ویا معافیت موقت ودائم از خدمت خویش در کشور باقی بمانند.

۱: در هنگامی که تعداد افراد ذکوری که رتبه آنها جزو ۴٪ رتبه های برتر باشد بیش از ۴٪ پذیرفته شدگان ذکور رشته مربوط می باشد.

۲: استفاده از این گونه معافیت اختیاری بوده و قابل انتقال به غیر نمی باشد.

۳: افرادی که از معافیت به شرح بیش گفته استفاده می نمایند جهت شرکت در محافل علمی اعم از سمینارها، کنگره ها و کارگاه های آموزشی خارج از کشور، باید وثیقه لازم ارائه نمایند که در بردارنده کلیه هزینه هایی است که کشور برای تحصیل رایگان ایشان متحمل شده است. به علاوه حقوق و مزایای خاص بایست دوسال طبق نظام هماهنگ پرداخت صورت گیرد.

۴: چنانچه فردی در کنکورهای مقاطع مختلف حائز شرایط باشد مقطعی که رتبه بالاتری دارد برای او لحاظ می شود.

محاسن طرح پیش گفته

اجرائی شدن طرح یاد شده محاسن ذیل را خواهد داشت:

• فارغ التحصیلان نخبه بلافاصله می توانند جذب بازار کار اعم از خصوصی و یا دولتی بشوند و با نیروی جوانی و شادابی خویش موجب تحول گردند.

• داشتن شغل و درآمد امکان ازدواج را مهیا خواهد کرد.

• به دلیل عدم دغدغه سربازی امکان ازدواج در دوره دانشجویی برای افراد استفاده کننده از این امتیاز مهیا می گردد.

• افرادی که ازدواج می نمایند برای خروج از کشور پس از اتمام دوره تعهد، دارای مشکلاتی دو برابر خواهند شد و در صورت مهاجرت وابستگی ایشان به کشور نیز دو برابر می باشد، چون زوجین ایرانی هستند.

• در سال های اخیر درصد قبولی خانم ها در دانشگاه ها بیش از شصت درصد می باشد، این امتیاز انگیزه ای برای تلاش بیشتر آقایان خواهد شد و می تواند عاملی برای ایجاد تعادل بین پذیرش مذکر و مؤنث در دانشگاه ها بشود.

• چون تعداد افرادی که می توانند از چنین معافیتی استفاده کنند وابسته به تعداد پذیرفته شدگان ذکور می باشد در ایجاد انگیزه در آقایان نیز تأثیر خواهد گذاشت.

• از آنجایی که افراد ذکوری می توانند از این معافیت استفاده کنند که رتبه آنها جزو چهاردرصد اول کنکور رشته مربوط باشد، ضمن این که باعث تلاش بیشتر آقایان خواهد شد، در افزایش رقابت سالم علمی نیز مؤثر خواهد بود.

• با توجه به لحاظ درصد تعداد پذیرفته شدگان هر رشته عدالت نیز رعایت می گردد.

• احتمال می رود جهت بهره مندی از این امتیاز افرادی از رشته های تجربی و ریاضی در کنکور رشته های علوم انسانی شرکت کنند که موجب تقویت بنیه علمی پذیرفته شدگان رشته های علوم انسانی خواهد شد. [زلفی گل- ۱۳۸۵ صص ۱۹-۱۴]

• به دلیل معافیت، امکان مالکیت نیز برای افراد ذی نفع مقدور می شود، که خود تملک وابستگی افراد را به ماندن در داخل کشور افزایش می دهد.

• هر فردی با توجه به میزان تلاش خویش از امتیاز بیشتری که سپردن تعهد کمتری می باشد برخوردار می شود. و این امکان وجود دارد که مراکز نظامی، انتظامی و امنیتی کشور حداکثر استفاده را از توان بالقوه و بالفعل نخبگان و استعدادهای درخشان داشته باشند.

انگیزه های الهی و روحیه بسیجی ریاست ستاد کل نیروهای مسلح که مسؤولانه و متعهدانه وارد این جرگه پرتلاطم شده و ساکن آن را به دست گرفته و مدیریت می کنند، مجدداً تداعی کننده دوران افتخار آفرین و تاریخ ساز دفاع مقدس و

حماسه های جنگ تحمیلی است. که به زیبایی ملک و ملکوت را به هم پیوند می دهد و این همان جلوه ای است از شمیم و عطر و رایحه بسیج که فرمانده بسیجیان و مراد محبوب قلوب همه ما، معمار کبیر انقلاب حضرت امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) آن را توزیع و توصیه می نمود و به خصوص این سیاست در عرصه جذب نخبگان عصاره ایست از تفکر بسیجی و مصداقی است از عقل سرخ که ناب ترین تفکرهای توحیدی و خالصانه ترین احساسات عاشقانه را به هم پیوند زده است.

این تفکر و این رایحه باید در تمامی این کشور و این مرز و بوم و بلکه در تمامی جهان گسترانده شود. تفکری که در راستای رضای خدا، عدالت خواهی، خدمت گرایی، منطق محوری و امور راهبردی است و به گونه ای پالایش یافته است که جز به آبادانی، استقلال و سربلندی کشور نمی اندیشند. فرهنگ ناب بسیجی به عنوان مهم ترین مؤلفه خیزش و جهش در عرصه های مختلف جامعه اسلامی ایران در دهه های اخیر مورد توجه کارشناسان و صاحب نظران داخلی و خارجی قرار گرفته است. دستاوردهای حضور تفکر و اندیشه بسیجی در جامعه اسلامی ایران به گونه ای آشکار و عیان است که نمی توان از کنار آن به سادگی گذشت. [فیروزآبادی، ۱۳۸۴]

راهبرد رفع این نقیصه و عمل به انجام وظایف تفکر خلاق و تحول زای بسیج امروز به عنوان یک الگوی کارآمد اسلامی در کارهای گروهی و مشارکتی در محافل نظریه پردازی مطرح شده است و این واقعیت را نمی توان انکار کرد که ظهور و بروز این اندیشه و گسترش آن در قالب یک فرهنگ جدید، علاوه بر این که آهنگ سازندگی و تلاش در مسیر خودکفایی را شتاب مضاعف بخشیده به عاملی برای ایجاد آرامش روانی و اقتدار نظام اسلامی کشور تبدیل شده است. تلاش و آینده نگری بسیجی در این راستا یادآور بهره گیری از تجارب خاطره جوانمردان پاکدامن و غیوری است که عرصه و میدان جنگ و دفاع مقدس را محراب عبادت ساخته و با عزمی راسخ به دفاع از آرمان ها و ارزش های انقلاب اسلامی پرداختند و در برابر قدرت ها ایستادند و با نثار جان خود به نسل های پس از خود درس های بزرگ آموختند، درس هایی که امروزه در قالب تفکر بسیجی و به اشکال مختلف در بطن جامعه وارد شده است. امروز شناخت و درک بیشتر و عمیق تر از فرهنگ بسیجی کمک می کند تا در زنده نگه داشتن و تداوم این روش و منش بکوشیم و فرهنگ معنویت، شهادت، غیرت، دینداری، استقلال و آزادی را سرلوحه

فعالیت های شخصی و اجتماعی قرار دهیم و. بسیجی وار همواره آماده حضور در صحنه های گوناگون جامعه باشیم.

تقدیر از مردان بزرگی که ظهور و بروز این صحنه های تحول و نوزایی را رقم می زنند نباید قدر دانی صرف از افراد و تلاش های آنان بلکه قدر دانی از تفکر بسیجی و زمینه سازی برای فراگیر شدن این تفکر در تحقق اهداف ملی کشور از جمله جذب و نگهداری انرژی های هوشمند و نخبه در کشور است. اگرچه تمام نخبگان بسیجی شایسته و در خور قدر دانی می باشند، لیکن بسیجی با گمنامی خو گرفته است و به فرموده امام بسیجیان: « بسیج معراج اندیشه پاک اسلامی است که تربیت یافتگان آن نام و نشان در گمنامی و بی نشانی گرفته اند.»

هدف و سؤال تحقیق

این تحقیق با هدف کشف راهکارهای لازم در کنترل و یا کاهش مهاجرت مغزها و ژن های هوشمند کشور به دیگر کشورها انجام می شود و سؤال اصلی آن این است که: چگونه می توان علل مهاجرت ژنهای هوشمند را از کشور بازشناسی کرده و از این روند جلوگیری نمود.

این تحقیق برای پاسخ به این سؤال تلاش دارد تا در قالب روش تحقیق تحلیل روند با شناخت و تحلیل، فعالیت و تولیدکارکرد خاصی را که ثمره تلاش ریاست ستاد کل نیروهای مسلح که در زمره اهداف و ماموریت های دفاع ملی کشور آن را تشخیص داده دانست این تفکرو تبلور یک هم افزایی بسیج گونه در کشور و توانمندی های نهادین است که نماد و آغازگر این حرکت سردار سرلشگر بسیجی دکتر سید حسن فیروزآبادی است که این روند را به صورت کیفی دنبال نموده و زمینه پی گیری و تقویت آن را در مجموعه ای مستقل و سازمانی، در حمایت و پشتیبانی از نخبگان کشور نهادینه سازد.

بررسی محیطی موضوع تحقیق

عوامل داخلی و تسهیل کننده مهاجرت ژن ها

- فضای بروکراسی حاکم بر نظام آموزشی داخل: بحث وجود شبکه وسیع کاغذ بازی اداری، بی مسئولیتی و در پی آن کندی در روند شناسایی، ارزیابی و ثبت اختراعات و تولیدات نخبگان و عدم تأمین تسهیلات آموزشی.

- فقدان محیط های علمی و پژوهشی مدرن و قوی: هم برای آموزش و هم برای انجام کارهای تحقیقاتی و پژوهشی در مقاطع مختلف.
- نا هماهنگی بین برنامه های آموزشی دانشگاه ها و نیازهای بالقوه و بالفعل جامعه: به طور مثال همیشه بین برنامه های دانشگاه های ما و کارآفرینی و صنعت فاصله بوده است.
- تئوری آموزشی به جای مهارت آموزی: هم اکنون روش اغلب دانشگاه های ما انباشتن اندیشه ها و الگوهای پوسیده است تا اندیشیدن به اندیشه ها. به عبارت دیگر هنوز بیشتر در مرحله کسب و نقلی دانش به سر می بریم در صورتی که هدف نهایی آموزش پژوهش محور و تولید ثروت از دانش می باشد. (افروز-۱۳۸۴ ص ۴۹)
- وضعیت معیشت و گذر زندگی: طبق گزارش های ارایه شده بیشتر نخبگان کشور از سطح معیشتی مطلوبی برخوردار نیستند. اینکه نخبه باید فناوری و تولید داشته باشد و هم زمان در چند جا کار بی ربط انجام دهد تا بلکه بتواند بخشی هزینه های خود را تأمین کند مابین با رسالت نخبه است. بحث این نیست که نخبه ها ایزوله شوند و تافته جدا بافته از بطن جامعه شوند، بلکه باید ضمن تعامل با جامعه از سطح مناسبی از امکانات برای یک زندگی مطلوب برخوردار شوند.
- وضعیت شغل ایده آل مبتنی بر تخصص و تحصیل نخبه ها نیز از جمله دغدغه های کلان و چالش گونه می باشد.
- مشکلات نظام وظیفه و وضعیت خدمت مقدس سربازی
- ترسیم آینده ای دود اندود برای خود
- تقلید از زندگی کشورهای غربی و در کنار آن تمرکز امکانات در پایتخت و شهرهای بزرگ کشور.
- مدرک گرایی در کشور، انبوهی از تحصیل کردگان مدرک دار را به وجود می آورد که قادر به تأمین نیازهای زیربنایی کشور نبوده و گاهاً پذیرش افراد بر اساس توانایی های تخصصی صورت نمی پذیرد.
- جایگزینی و اشتغال نا به جا در نظام اداری کشور
- وعده و وعیدهای سرخرمنی و عملی نشدن آنها توسط مسؤولین مربوط

- عوامل فرهنگی از جمله عوامل بسیار تأثیر گذار در توسعه به معنای عام کلمه و به ویژه توسعه منابع انسانی است. تلاش در جهت آموزش و تقویت حب وطن به جوانان کمتر به عمل آمده است و در برای تقویت هویت ملی و دینی سرمایه گذاری لازم صورت نپذیرفته است. به گونه ای که مهاجرت نخبگان به کشورهای پیشرفته در دانشگاه های درجه اول کشور تقریباً عملی پسندیده بوده و به ملاک نخبگی تبدیل شده است. از این رهگذر بخش عظیمی از دانش آموخته های موفق کشور مهاجرت می کنند. واقعاً نادیده گرفتن نقش فرهنگ در مهاجرت زن ها بی انصافی است. انتظار می رود دانشمندان علوم انسانی با بررسی جامع الاطراف و ارائه راهکارهای مؤثر مسؤولین امور را جهت نخبه داری کمک نمایند. چرا در دوران دفاع مقدس جوانان این مرز و بوم از جان و مال خود می گذشتند ولی اکنون حاضر به خدمت شرافتمندانه و عالمانه به وطن خویش نیستند. (زلفی گل-۱۳۸۴، صص ۸-۵)

عوامل بیرونی

جدای از کمبودهایی که در کشورهای مبدأ وجود دارد و وجود آنها در کشورهای پیشرفته جنبه ای برای سرآمدها ایجاد می کند. از دیگر دستاویزهای کشورهای پیشرفته برای جذب متخصصین جهان سوم، قوانین مهاجرت است. این کشورها با تسهیلاتی که در قوانین مهاجرت که در واقع یکی از شروط مهم مهاجرت است قائل می شوند و همچنین امکانات و تسهیلات آموزشی، پژوهشی و رفاهی که ایجاد می کنند در واقع شرایط را هر چه بیشتر برای جذب متخصصین کشورهای دیگر مهیا می سازند.

ادبیات تحقیق

افراد نخبه از یک مجموعه ویژگی های عمومی برخوردارند که عبارتند از:

- برخورداری از هوش سرشار
- برخورداری از تخیل سازنده فوق العاده
- انعطاف پذیری
- کنجکاوی
- برخورداری از تفکر منطقی
- حساسیت به نوآوری
- نیاز به استقلال و خود مختاری

- صراحت و قاطعیت

- بلند اندیشی

- خود انطباقی

- قضاوت مستقل

- گریز از پیش فرض های مشخص ذهنی

- مورد سؤال قرار دادن نرْم ها و ایده ها

طبق بررسی های به عمل آمده، افراد تیزهوش و نخبه در کنار ویژگی های عمومی که به تعدادی از آنها اشاره شد. به لحاظ برخی ویژگی های دیگر از جمله خصوصیات جسمانی، جنسیتی، قومیتی، فردی، خانوادگی، اجتماعی، هوشی، تحصیلی، اخلاقی، شخصیتی، رفتاری، روانی، عاطفی- هیجانی نیز تفاوت فاحشی با متوسط همسالان خود دارند.

بررسی روند تاریخی موضوع

یکی از اقدامات مؤثر و انقلابی سرلشکر بسیجی دکتر فیروز آبادی تشکیل مرکز آموزش نخبگان در ستاد کل نیروهای مسلح کشور است. زیرا ایشان این مهم را سریع درک و احساس تکلیف نمودند که در کشورهای پیشرفته نخبه ترین افراد را در مسائل نظامی و امنیتی به خدمت می گیرند و از استعدادها و نخبگان خود به نحوه شایسته در راه تأمین جامعه استفاده می نمایند. چون مقوله امنیت مهم ترین فاکتور در حفظ استقلال سیاسی و توسعه کشورها در ابعاد مختلف می باشد، به همین دلیل بخش های دفاعی، نظامی و امنیتی کشور باید در بورسیه و استخدام کردن نخبگان مورد نیاز خود بدون هیچ محدودیتی اقدام و فرهنگ سازی نمایند تا خدمت در بخش های دفاعی، نظامی و امنیتی کشور به منزله توفیقی بزرگ باشد. که نصیب هرکس نمی شود. امروزه باید نیروهای دفاعی، نظامی و امنیتی کشور از هر حیث از متجاوزین به کیان، ناموس و حریم امن هم وطنان با هوش تر باشند تا بتوانند با تمهیدات لازم از بروز هر گونه ناامنی و تجاوز در حلقه اول پیش گیری و در مرحله دوم مقابله نمایند. ماباید پذیرفته باشیم که امروزه قدرت، امنیت، ثروت و سلامت از طریق عالم شدن، دانشمندی و اندیشمندی مقدور و میسر است و قدرت فیزیکی در صورتی مؤثر است که در خدمت علم و فکر قرار گیرد. در صنایع دفاعی نیز با حضور نخبگان از رشته ها و تخصص های گوناگون هر

آرزویی برآورده خواهد شد. در هنگام دفاع از کیان اسلامی و مقابله با متجاوزان بیگانه، نخبگان مدیریتی که فرماندهی یگان های نظامی، امور ستادی و اتاق های جنگ را بر عهده دارند، با طراحی های پیشرفته و هوشمندانه خویش می توانند دشمن را کیش و مات نمایند. به دلایل پیش گفته است که ایجاد تراکم علمی در صنایع نظامی، پژوهشکده های علمی و تحقیقاتی وابسته به مراکز نظامی و دفاعی و جذب نخبگان کشورهای مختلف، یکی از راهبردهای مهم کشور های توسعه یافته به حساب می آید.

نقد و تحلیل تحقیق

به نظر می رسد باید اصطلاحات و مفاهیم مهاجرت نخبگان (drain, elites migration) را با ژن های هوشمند یا ژن های قوی دانایی و توانایی (brainy genes migration) جایگزین کرد و از این پس به جای این لغات و عبارت مهاجرت ژن ها را به کار برد. زیرا ژن ها هستند که اطلاعات وراثتی را از نسلی به نسل دیگر منتقل می نمایند و هوش و استعداد با ژن ها ارتباط لاینفک داشته و این یک اصل علمی اثبات شده است. بنابراین، مهاجرت تدریجی ژن های دانامحور و یا به عبارت بهتر ژن های هوشمند توسط یکی از نگارندگان گزارش شده است. نبوغ و نخبگی در اثر سه عامل (۱) وراثت- که همان ویژگی های ژنتیکی افراد بوده (۲) شرایط و بستر لازم جهت رشد علمی و عقلی (۳) اراده انسان حاصل می شود. با توجه به مقدمه مذکور می توان نتیجه گرفت که هر نخبه ای که از کشور خارج می شود، یک ژن هوشمند از کشور خارج شده و با زندگی در کشوری دیگر و ازدواج و تولید نسل در آنجا به تکثیر ژن های هوشمند آن کشور کمک می کند. لذا به تدریج درصد ژن های هوشمند جوامع نخبه پذیر افزایش یافته و در طولانی مدت و پس از گذشت سال ها، اختلاف فاحش ژنتیکی بین کشورهای نخبه پذیر و نخبه گریز ایجاد خواهد شد. به گونه ای که کشورهای نخبه پذیر به جوامعی نخبه تبدیل می شوند و جوامع نخبه گریز با کاهش ژن های هوشمند خویش، به تبعیت بی چون و چرا از جوامع نخبه پذیر، تن در داده و اداره امور جامعه با اتکای به افرادی انجام خواهد شد که از ضریب هوشی کمتری برخوردار هستند. جوامع نخبه هر روزه به علم، فن صنعت و تولید جدید دست می یابند و دیگر کشورهای دنیا به دلیل نیاز به آن علوم، فنون، صنایع و تولیدات جدید، ناگزیر باید هزینه لازم را پرداخت نموده و فرهنگ کشورهای نخبه را که با علوم، فنون، صنایع و تولیدات آنها همراه است را بالاچار بپذیرند، زیرا

فرهنگ جدید و نو نیز با تولید علم و فن جدید حاصل می شود. یعنی محصولی فیزیکی و تولیدی حاصل از علم و فناوری جدید به همراه خود فرهنگ استفاده جدید را نیز متولد می نماید. به عبارت دیگر. کالاهای تولیدی هر کشور براساس فرهنگ همان کشور تولید می شود. لذا هر کشور با صدور کالاهای خود به دیگر کشورها، فرهنگ خویش را نیز صادر نموده و به مرور زمان فرهنگ دیگر کشورها را با فرهنگ خویش جایگزین می نماید و در نهایت کشورهای نخبه گریز به دلیل نیاز و وابستگی همیشگی، مستعمره این کشورها می شوند. زیرا حکام و دولتمردان هر کشور موظف هستند تمامی ملزومات رفاهی جدید و یافته های نوین بشریت را برای شهروندان خویش مهیا نمایند. به عنوان مثال با پیشرفت علم الکترونیک و توسعه صنعت تلفن همراه، رایانه و شبکه های اینترنت اولاً تأثیر گذاری کشورهای مولد این فناوری بر روی فرهنگ کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته (نابرخوردار) بسیار سهل، آسان و مقصور شده و از طرف دیگر با ارائه یافته های جدید و محصولات جدیدتر روز به روز وابستگی این کشورها را به خود افزایش می دهند. کشورهای در حال توسعه و نبرخوردار، نمی توانند استفاده از دستاوردهای انقلاب فناوری اطلاعات یعنی صنعت IT و الکترونیک را برای شهروندان خود تحریم کنند، زیرا چنین کاری خودکشی را در پی خواهد داشت. چند دهه قبل تصور این که رایانه بتواند روزی این قدر زندگی بشریت را متحول نماید ممکن نبود. در این رابطه می توان این سؤال را مطرح نمود که، واقعاً صنعت و فناوری رایانه و یا تلفن همراه چقدر فرصت شغلی برای کشورهای مولد ایجاد نموده و خواهد نمود؟ مسلماً در آینده نیز علوم و فناوری های جدیدی را کشف می نمایند که آینده کشورهای خویش را بیمه می کنند و کشورهایی که دانشمندان و اندیشمندان بیشتری را پذیرا باشند، رهبری جهان آینده را در دست خواهند داشت. لذا در رهبری آینده جهان، نیازی به قدرت نظامی از جمله: بمب اتمی، تکنیک ها و تاکتیک های نظامی پیشرفته، برای وادار کردن دیگر کشورها به تبعیت وجود ندارد و قدرتمندترین ابزار برای تغییر و دگرگون ساختن جامعه و جهان، استفاده از علم و فناوری است. بعید نیست در آینده با تولید و کشف منابع جدید انرژی مناسب و مواد اولیه ارزان و سازگار با محیط زیست، تنها منبع اقتصادی خیلی از کشورها یعنی نفت، کم ارزش و یا بی ارزش شود. با کمی دقت می توان دریافت که نخبگان قادرند علم، فن، فناوری و صنعت جدید تولیدکنند و به تبع آن فرصت های

شغلی جدید برای جامعه خویش ایجاد نمایند. لذا درصد بیکاری در کشورهای در حال توسعه و نابرخوردار از جمله کشور ما بالا است. بنابراین بهترین و مطمئن ترین نقطه برای سرمایه گذاری در خصوص اشتغال و رفع معضل بیکاری در بلند مدت، توجه ویژه به نخبگان، دانشمندان و اندیشمندان جامعه است تا با تولید علم، فن، تکنولوژی و صنعت جدید، فرصت های شغلی برگرفته از علم و صنعت داخلی را برای کشور ایجاد نمایند. در غیر این صورت کشورهای بیگانه از این نعمت های خدادادی استفاده می کنند، یعنی نخبگان کشور را جذب نموده و با استفاده از علم و دانش فنی تولید شده توسط ایشان محصولات جدیدی تولید نموده و این محصولات را به بازار کشور ما روانه می کنند. با توجه به دلایل یاد شده است که کشورها نخبه پذیر نخبگان دیگر کشورهای را با هر دین و آیینی می پذیرند و نه تنها از هوش و استعداد و توان ایشان در توسعه علمی، فنی و صنعتی خویش استفاده می کنند، بلکه ذخایر ژن های هوشمند خویش را برای نسلهای آتی افزایش داده و آینده روشنی را برای ایشان ترسیم می نمایند. یعنی به طور کاملاً طبیعی اصلاح ژنتیکی انجام می دهند. در نتیجه با یک تیر دو نشان را هدف قرار می دهند. لذا نسل های آینده در کشورهای نخبه پذیر برای بر آوردن نیازهای خویش نه تنها مشکلی ندارند بلکه با سهولت بیشتری توسعه پایدار کشور خود را دنبال خواهند نمود. به عبارت دیگر سیاستمداران کشورهای نخبه پذیر مهم ترین ثروت ملی خود، یعنی نخبگان را چند برابر افزایش می دهند. چنین جوامعی با داشتن ذخایر ژنتیکی هوشمند، کافی، مناسب و همچنین حفظ منابع و ذخایر طرف دیگر، اختلاف طبقاتی و سرانه ثروت ملی بین کشورهای نخبه گریز را افزایش می دهند. مهم تر این که جوامع نخبه پذیر با به کارگیری علوم و فنون جدید حاصل از پژوهش و تحقیق نخبگان، امکان کشف منابع طبیعی که بشر قبلاً به دلیل نداشتن علم و فن کافی از آنها بی بهره بوده را نیز ممکن می سازند [فیروز آبادی، ۱۳۸۴]. این واقعه سبب خواهد شد که کشورهای نخبه گریز راهی جز دراز کردن دست نیاز به سوی کشورهای نخبه پذیر جهت کشف و استخراج چنین منابعی در کشور خویش نداشته باشند. آیا چنین اتفاقی معنایی جز مستعمره شدن دارد؟

تحلیل و جمع بندی داده های تحقیق

راهکارهای کاهش مهاجرت زن ها

۱. شناساندن مستمر این افراد به جامعه از طریق رسانه های جمعی و ایجاد حس زیبای مؤثر بودن در وطن.
۲. نامگذاری مراکز و مؤسسه های آموزشی، پژوهشی و تولیدی به نام افراد نخبه.
۳. تأسیس باشگاه و بانک اطلاعات نخبگان و جمع آوری محصولات (علمی، پژوهشی، فرهنگی، مذهبی، سیاسی و هنری) نخبه ها، مقام های علمی، سخنرانی ها و مصاحبه ها، رشته های علمی و اطلاعاتی راجع به چگونگی رسیدن به آنها به موفقیت و سایر ویژگی های مربوط به نخبه ها)
۴. ترتیب دادن ملاقات های پی در پی با مسؤولین و شخصیت های محبوب جامعه
۵. پیش بینی سفرهای زیارتی و سیاحتی برای نخبه و خانواده اش.
۶. تبلیغ مستمر این افراد به عنوان نام آوران علمی و سمبل ملی
۷. بزرگ نمایی عملکردهای مطلوب این گروه از افراد
۸. تأمین خواسته های معیشتی آنها از جمله ارائه حقوق مکفی، منزل شخصی و ...
۹. به کارگیری آنها در رده های بالای مدیریتی و مشورتی
۱۰. به کارگیری آنها به عنوان دستیار آموزشی و پژوهشی استاد برای تدریس در دانشگاه ها
۱۱. تعیین پاداش به ازای هر نوع مقامی که در سطح ملی یا فرا ملی کسب می کنند
۱۲. تعیین پاداش به ازای هر نوع محصولی که تولید می کنند
۱۳. ایجاد فضای تفکر آزاد و احترام به تفکر و اندیشه آنها
۱۴. ایجاد بسترهای آموزشی، پژوهشی و فرهنگی مناسب برای رشد علمی و تخصصی و در نهایت رسیدن به مرجعیت علمی در تخصص خویش

۱۵. برنامه ریزی برای این که نخبه در جای مناسب خویش جهت پیشینه

بهره وری قرار گیرد.

نتیجه گیری

همان گونه که می دانید نیازهای عاطفی و اجتماعی را به عنوان نیازهای بنیادین هر فردی تلقی می کنند، چرا که تأمین نیازهای عاطفی و اجتماعی برای هرفردی سازنده است و عدم برآورده کردن این نیازها موجب شکاف و فاصله است و این مولد ناکامی است و محصول ناکامی اعتراض و نتیجه اعتراض به صورت رکود، سرخوردگی و مهاجرت بروز می کند. در آسیب شناسی مهاجرت مغزها می بینیم که ریشه اغلب آنها در تأمین و تطمیع خواسته های عاطفی و اجتماعی ردیابی می شوند، که دامنه این خواسته ها وسیع و گسترده می باشد. بنابراین تأمین سهم عاطفی و اجتماعی نخبه مهم است.

در نگاه کلان نخبه جزئی از جامعه می باشد و دست به هر عملی بزند (اختراع کند، تولید کند و یا تخریب کند) بی تردید تبعات آن شامل خودش نیز خواهد شد. اما باید در امر آموزش و پرورش نخبه به این امر تأکید شود که نخبه دارای نعمت و استعدادی است که خداوند به او ارزانی داشته است و رسالت او در قبال این همه نعمت، سود بخشیدن به جامعه است. اما گذشته از اصل نخست باید بپذیریم که هر کنشی را واکنشی است. اگر دغدغه این را داریم که در بیست سال آینده بهترین و برترین باشیم این میسر نخواهد شد جز به دست کسانی که از هر لحاظ برترند، یعنی همان تأکید بر شایسته محوری، شایسته سالاری و شایسته گزینی علمی. بنابراین رویکرد برخورد و تعامل با این قشر افراد، باید رویکردی در جهت حفظ، نگهداشت و تکریم عملی آنها باشد. مطمئناً نتیجه تکریم نخبه احساس تکلیف و تعلق و استقرار وی در کشور خواهد بود. مبارزه با فرهنگ کاذب ارزشی شده مهاجرت نخبگان باید در دستور کار قرار گیرد. البته این مبارزه نیز بایداز طریق فرهنگی باشد. زیرا با تقویت فرهنگ وطن دوستی و خدمت به وطن، مهاجرت بی دلیل نخبگان به یک ضد ارزش تبدیل می شود. امید است، به یاری پروردگار متعال متولیان و سیاست گذاران امور نخبگان بتواند در راستای استقرار مغزها و نظام نخبه داری و نخبه پروری و استقرار و تراکم نیروهای نخبه در ساختار های کشور از جمله جایگاه های نظامی، سازندگی و مدیریت مهاجرت حرکت

نماید و در جهت رفع دغدغه های مقام معظم رهبری و فراگیر سازی نهضت تولید علم و جنبش نرم افزاری و همچنین تقویت فرهنگ و ترویج تفکر بسیجی به ویژه در لایه های علمی کشور گام های مصمم و مؤثری بردارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

1-Talented students, the first nations education steering committee and the first nations schools association (2002). West Vancouver, west Vancouver, BC.p41

- ۲- اساسنامه بنیاد ملی نخبگان مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۸۴.
 - ۳- کمیته آموزش و پرورش کمیسیون مشورتی شورای عالی انقلاب فرهنگی، بررسی مسائل نخبگان، خرداد ۱۳۷۶، دبیر خانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
 - ۴- آراسته حمید رضا، محمودی زاده، مریم، ویژگی ها و رشد نخبگان، فصلنامه سیاست علمی - پژوهشی رهیافت شماره ۳۴ زمستان ۱۳۸۴
 - ۵- کریمی، معصومه، فرار مغزها، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران ۱۳۶۹
 - ۶- زلفی گل، محمد علی، مهاجرت ژن ها، فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی رهیافت، شماره ۳۴، زمستان ۱۳۸۳ صص ۱۳-۲۲
 - ۷- آراسته حمید رضا، محمودی زاده، مریم، ویژگی ها و رشد نخبگان، فصلنامه سیاست علمی - پژوهشی رهیافت شماره ۳۴ زمستان ۱۳۸۴
 - ۸- افروز غلامعلی، روانشناسی و تربیت کودکان و نوجوانان، تهران: انتشارات اولیا و مربیان ۱۳۸۴.
 - ۹- زلفی گل، محمد علی، از ترویج علم تا تولید ثروت از دانش فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی رهیافت، شماره ۳۳، پاییز ۱۳۸۳.
 - ۱۰- صالحی، فروزنده، مروری بر پدیده فرار مغزها و علل و عوامل مترتب بر آن. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران ۱۳۷۰
11. Gifted children. Gifted child quarterly, 26,110-115
- ۱۱- زلفی گل، محمد علی؛ کیانی بختیاری، ابوالفضل ساختارهای دانش مدار در عصر دانایی، فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی رهیافت شماره ۳۷، پاییز و زمستان ۱۳۸۵ صص ۱۹-۱۴
 - ۱۲- زلفی گل، محمد علی ضرورت های پژوهش، پژوهش های ضروری خبرنگارانه تحقیقات و فناوری، شماره ۳۱ اردیبهشت ۱۳۸۴.
 - ۱۳- فیروز آبادی، حسن، همایش ملی حمایت از نخبگان علمی، تهران، ۱۳۸۴